

Mikula Zsolt: A szociális munka pályaválasztása: A hallgatói motivációk értelmezése a motivációs népi szókincs és a társadalmi normarendszer elméleti keretében

Recenzió

A recenzió alapjául szolgáló tanulmány szerzője és címe:

Anna Charlotta Petersén: New insights on motives for choosing social work as a career: answers from students and newly qualified social workers

Anna Charlotta Petersén (2024) kutatása a szociális munka alapszakos hallgatóinak pályaválasztási motivációit vizsgálja a svéd társadalmi és felsőoktatási kontextusban. A Social Work Education folyóiratban megjelent tanulmány kérdőíves adatfelvételre ($n = 583$) és az elsőéves hallgatók írásos reflexióira ($n = 295$) épül, ötvözve a kvantitatív és kvalitatív módszertani megközelítéseket. A szerző elméleti keretként C. Wright Mills amerikai szociológus (1940) „motivációs szókincs”¹ koncepcióját, valamint Richard Buttny (1993) „folk logic”² – vagyis közösségi erkölcsi logika, másképpen kifejezve társadalmilag beágyazott értelmezési logika – fogalmát alkalmazza. A tanulmány hangsúlyozza, hogy a megfogalmazott motivációk nem pusztán közvetlen önfeltárásként értelmezhetők, hanem olyan kulturálisan beágyazott értelmezési keretek részei, amelyekben a válaszadók motivációs magyarázatai az önképük és az adott társadalmi-kulturális elvárások tükrében nyernek értelmet.

A kutatás négy fő motivációs kategóriát azonosít: (1) altruista, (2) szakmai-stratégiai, (3) személyes élményen alapuló, valamint – új eredményként – a (4) társadalmi hagyományokból és kulturális elvárásokból fakadó, személyes identitáshoz kapcsolódó motivációs tényezőket.

A kvantitatív és kvalitatív kutatás adatainak összevetése megerősíti, hogy az **altruista indíttatás** – vagyis az emberek segítése és a társadalmi változások előmozdítása – továbbra is meghatározó tényező a svéd szociális munka alapszakos hallgatók pályaválasztási döntéseiben. A belső motivációs tényezők mellett azonban a **szakmai-stratégiai előnyök**, vagyis a képzés társadalmi és strukturális előnyei is fontos szerepet játszanak a szociális munka pályaválasztásának vonzerejében. A szociális munka alapszak rendkívül népszerű Svédországban, mivel az alapidiploma széles körű mobilitási és továbbtanulási lehetőségeket kínál.³ A stabil foglalkoztatás, a változatos munkalehetőségek és a szociális kérdések iránti motiváltság, illetve szakmai érdeklődés – különösen a professzionalizációs folyamat

¹ A „motivációs szókincs” olyan kulturálisan meghatározott nyelvi eszköztár, amelyből az egyének merítenek, amikor saját döntéseiket és cselekedeteiket a társadalom számára értelmezhető módon fogalmazzák meg.

² A „folk logic” olyan implicit társadalmi normarendszer, amely az erkölcsileg helyes, elfogadott vagy elutasított viselkedésmódokra vonatkozó közösségi normák összességéből áll, és kifejezi a társadalmi beágyazottságot, valamint a morális elvárásokat.

³ Petersén (2022) vizsgálata arra is rámutat, hogy a szakma sokoldalúsága és a reális, elérhető karriercélok megvalósításának lehetősége meghatározó szerepet játszik a hallgatók pragmatikus pályadöntéseiben. A szerző három pályatípust különít el: a turbulens (instabil, gyakori váltásokkal jellemezhető), a célorientált (tudatosan épített, továbbképzésekkel támogatott) és a biztonságos (stabil foglalkoztatást kínáló) karrierutakat. A célorientált utak – például pszichoterápiás vagy tanácsadói irány – esetében jellemző a további szakirányú képzések iránti igény.

szempontjából – erősítik a pályaválasztás racionalitását, miközben a **személyes tapasztalatok** – akár pozitív, akár negatív élmények a szociális ellátórendszerrel kapcsolatban – szintén jelentős mértékben befolyásolják a pályaaorientációs döntéseket. Ezen tapasztalatok hatásai azonban nem korlátozódnak kizárólag a pályaválasztás folyamatára: a nemzetközi kutatásokkal összhangban a szerző kiemeli, hogy ezek az élmények a hallgatók erkölcsi horizontját és szakmai identitását is formálják. A tanulmányban azonosított negyedik motivációs dimenzió – **a hallgatók személyes jellemzőire való hivatkozás mások visszajelzései, valamint az önkép alapján** – szoros összefüggésbe hozható a társadalmi normák működésének új elméleti megközelítéseivel. A szerző árnyalt elemzéssel mutat rá arra, hogy az ilyen önjellemzések nem csupán belső meggyőződések, hanem performatív önbemutatói aktusok, amelyek a társadalmi elvárásokhoz való igazodást is tükrözik.

Ez az értelmezés összhangban áll Young (2015) társadalmi normák evolúciójáról szóló modelljével, amely szerint a normák nemcsak felülről közvetített szabályok, hanem kölcsönös elvárásokon és csoportdinamikán alapuló, önmagukat megerősítő viselkedésminták.⁴

A hallgatók által említett jellemzők – például az empátia vagy a segítőkészség – nem csupán belső tulajdonságként jelennek meg, hanem normatív szimbólumként is, amelyek a „segítőkész szociális munkás” társadalmilag elfogadott képét tükrözik.⁵ Young elmélete szerint az ilyen normák fenntartásában kulcsszerepet játszanak az informális szankciók, a társadalmi jutalmak és a csoporthoz való tartozás szimbolikus cselekedetei. E mechanizmusok alátámasztják Petersén állítását, miszerint a motivációk bizonyos típusai nem önálló választásként, hanem társadalmilag kódolt önbemutatóként is értelmezhetők.⁶

A szociális munka professzionalizációs folyamatában ez különösen releváns, mivel a szakmai identitás kialakítása során a hallgatók nemcsak belső értékrendjük, hanem a szakma által elvárt társadalmi normák mentén is pozicionálják magukat. A társadalmi kommunikáció rendszerszintű elmélete – különösen Szekfü és Fülöp megközelítése – is alátámasztja ezt az értelmezést, mivel a szakmai szocializáció egy olyan kommunikációs térben zajlik, amelyben az erkölcsi, oktatási és kulturális normák folyamatosan közvetítődnek és újratermelődnek. Mindez arra utal, hogy a motivációk elemzésekor nem csupán egyéni pszichológiai tényezőket, hanem a normák társadalmi konstrukcióját és kommunikációs közegét is figyelembe kell venni. A kutatás során azonosított negyedik dimenzió nemcsak egy új empirikus motivációs tényezőt jelent, hanem elméleti szinten is érdemi hozzájárulást kínál a motivációkutatás és a professzionális identitás formálódásának átfogóbb megértéséhez. Mivel ez a motívum a nemzetközi szakirodalomban eddig kevésbé került elemzésre, Petersén (2024) eredménye

⁴ Young (2015) társadalmi normákra vonatkozó evolúciós modelljével párhuzamosan C. Wright Mills (1940) „motivációs szókincs” koncepciója és Richard Buttny (1993) „folk logic” elmélete egyaránt hangsúlyozza, hogy az egyéni motivációs magyarázatok társadalmilag és kulturálisan meghatározott értelmezési keretekbe ágyazódnak. Ezek a döntések mögött húzódó „jelentések” olyan kulturálisan közvetített viselkedési mintákból erednek, amelyek a közösségi normák és elvárások mentén formálódnak és nyernek elfogadottságot.

⁵ Mills szerint az emberek társadalmilag elvárt szókinccseket alkalmaznak indítékaik megfogalmazására, míg Young a normákhoz való viselkedési igazodásra helyezi a hangsúlyt. A „jó” motiváció és a „helyes” viselkedés mindkét modellben társadalmilag konstruált, a normatív elvárásokhoz igazodó jelenségeként jelenik meg.

⁶ A motiváció leírását szolgáló szókincs – vagyis a nyelvi és erkölcsi magyarázatok kulturális beágyazottsága – maga is performatív aktusnak tekinthető. Mills elméletében ez a hallgatóság meggyőződését szolgálja, míg Young értelmezésében a normákhoz való alkalmazkodás és a megszegésükből fakadó következmények befolyásolják az egyén döntéseit, ezáltal formálva a közösségben elfogadott viselkedésmintákat.

ígéretes új kutatási irányt nyithat a motiváció, a szakmai önazonosság és a személyes kompetenciák összefüggéseinek feltárásában.

A tanulmány innovatív elméleti kerete és módszertanilag szilárdan megalapozott empirikus megközelítése több szempontból is újszerű: egyrészt integrálja C. Wright Mills „motivációs szókincs” koncepcióját és Young (2015) társadalmi normák evolúciós modelljét, így egyaránt képes megragadni a motivációk nyelvi–diskurzív és normatív–viselkedésformáló dimenzióit. Másrészt a motivációt társadalmi konstrukcióként kezeli, amelyet nem csupán pszichológiai tényezők, hanem a normák, informális szankciók és társadalmi jutalmak rendszere is alakít. Harmadrészt a kutatás egy új, személyiség-alapú motivációs dimenziót azonosít, amely a nemzetközi szakirodalomban eddig alig kapott figyelmet, és szoros kapcsolatot mutat az önazonosság és a professzionális kompetenciák között. Végül az elemzés újszerűen kapcsolja össze a szakmai identitásformálódást a társadalmi normák performativitásával, vagyis azzal, hogy a szakmai értékek gyakorlása egyben önbemutató és társadalmi pozicionálás is. Ezek a tényezők együttesen jelentősen gazdagítják a szociális munka pályaválasztási motivációiról szóló nemzetközi diskurzust.

A kutatás az etikai protokollok teljes körű betartásával zajlott; a kvalitatív adatfeldolgozás során alkalmazott deduktív és induktív kategóriaalkotás kombinációja tovább növeli az eredmények érvényességét és megbízhatóságát. A szerző ugyanakkor reflektál a módszertani korlátokra is – például arra, hogy a hallgatók tanulmányi keretben adott írásos válaszai befolyásolhatták a nyíltságot, míg a kérdőíves mintavétel 58,3%-os válaszadási aránya korlátozhatja az eredmények általánosíthatóságát.

Összegzőként megállapítható, hogy Petersén tanulmánya jelentős mértékben hozzájárul a szociális munka motivációs bázisának mélyebb megértéséhez. A „folk logic” és a „motivációs szókincs” elméleti keretében végzett értelmezés nemcsak a válaszadók szándékait, hanem társadalmi és kulturális beágyazottságát is feltárja. Az újonnan azonosított, személyiség-alapú motivációs dimenzió egy értékes felismerés, amely releváns lehet a szociális munka képzési programjainak fejlesztése és a pályaszocializáció támogatása szempontjából.

Az eredeti tanulmány publikációs adatai:

Social Work Education, 43(3), 702–716, (2024)

<https://doi.org/10.1080/02615479.2022.2139823>

Felhasznált Irodalom

Buttny, R. (1993). *Social accountability in communication*. Sage Publications. Syracuse University, New York.

Fülöp, G. (1996). *Az információ*. Budapest: ELTE BTK.

Letöltve: 2025.07.30: <https://mek.oszk.hu/03100/03118/html/>

Petersén, A. C. (2022). Newly Qualified Social Workers’ Careers: A Mix of Turbulence, Goals and Safety. *British Journal of Social Work* 53, 794–811

<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcac154>

Petersén, A. C. (2024). New insights on motives for choosing social work as a career: Answers from students and newly qualified social workers. *Social Work Education*. <https://doi.org/10.1080/02615479.2022.2139823>

Szekfü, A. (1999). A szervezetek kommunikációjáról. In Béres, I. & Horányi, Ö.(szerk.), *Társadalmi kommunikáció*, 88-97. Budapest, Osiris Kiadó. Letöltve: 2025.07.30: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/beres-istvan-horanyi-ozseb-szerk-tarsadalmi-kommunikacio-osiris-tankonyvek-1999/?pg=96&layout=s&query=szekf%C5%B1>

Mills, C. W. (1940). Situated actions and vocabularies of motive. *American Sociological Review*, 5 (6), 904–913. <https://doi.org/10.2307/2084524>

Young, H. P. (2015). The evolution of social norms. *Annual Review of Economics*, 7, 359–387. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080614-115322>